ANALİTİK PUANLAMA ANAHTARI

6 soru · Toplam 100 puan

Her ölçüt bağımsız puanlanır. Yanlış, ilgisiz veya boş kanıt 0 puandır. Eşdeğer doğru ifadeler ve yöntemler kabul edilir. Bir işlem hatası, sonraki doğru yöntem için yeniden cezalandırılmaz.

Öğrenme çıktısı / kaynak grubu	Soru sayısı
FEL.11.1.1. Çevre ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme	2
FEL.11.1.2. Çevre sorunlarıyla ilgili felsefi düşünce ortaya koyabilme	3
FEL.11.2.1. Teknoloji ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme	1

1. Orman için hangi soru? · 16 puan

Uzunluk ve ağaç sayısı ölçülebilen olgusal verilerdir. Değerlerin nasıl dengeleneceği etik/felsefi problemdir. Ulaşımın insana sağladığı yarar ile canlıların yaşam alanı ve ekolojik bütünlüğün korunması karşı karşıya gelir. Alt soru: “İnsan dışındaki canlıların çıkarları karar sürecinde hangi gerekçeyle dikkate alınmalıdır?”

6 puan · Yol uzunluğu/ağaç sayısını olgusal, değer dengesi sorusunu felsefi olarak ayırır.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · İnsan yararı ve doğanın/yaşam alanının korunması değerlerini belirtir.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

4 puan · Bu çatışmayı sorgulayan ilgili bir felsefi alt soru kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: Gelecek kuşaklara sorumluluk, adalet veya canlıların değeri eksenli alt sorular kabul edilir.

Yaygın hata: Felsefi problemi yalnız teknik maliyet hesabına indirgemek.

2. Doğanın değeri · 16 puan

I insan yararını merkeze alan araçsal değer gerekçesidir. II doğaya/ekosisteme kendinde değer tanır. Doğrudan gelir yoksa I’in gelir gerekçesi zayıflar ama su gibi başka insan yararları sürebilir; II’nin insan yararından bağımsız değer gerekçesi bu nedenle ortadan kalkmaz.

6 puan · I’de insan yararı/araçsal değer, II’de kendinde değer ayrımını kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · Gelir kaybının I’in bütün insan yararlarını otomatik kaldırmadığını açıklar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

4 puan · II’nin temel gerekçesinin doğrudan gelirden bağımsız kaldığını belirtir.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: İnsan merkezci ve çevre/ekosistem merkezci terimleri doğru açıklanmışsa kabul edilir; terim adı zorunlu değildir.

Yaygın hata: Gelir sağlamayan doğanın hiçbir değeri olamayacağını iki görüşün ortak sonucu sanmak.

3. Kıyıdaki turizm projesi · 20 puan

Örnek görüş: Alternatif yerleşim planı tercih edilmelidir. İstihdam hedefi korunurken yaşam alanına zarar azaltılır; ekosistemin uzun vadeli değeri hesaba katılır. İtiraz: Ek maliyet iş fırsatlarını azaltabilir. Cevap: Maliyet ve istihdam etkisi şeffafça karşılaştırılmalı; aşamalı yatırım gibi çözümler incelenmelidir. Başka bir sonuç, benzer açıklık ve tutarlı gerekçelerle kabul edilir.

4 puan · Belirgin, çevre sorunuyla ilgili bir görüş ortaya koyar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · Görüşünü iki farklı, bağlama uygun gerekçeyle destekler.

Yalnız bir gerekçe varsa yarım.

4 puan · Görüşe gerçekten karşı çıkan ilgili bir itiraz kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · İtirazı çarpıtmadan yanıtlar ve kendi görüşüyle tutarlı ilişki kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: Projeyi reddetme, koşullu onaylama veya başka alternatif önermenin kendisi puan ölçütü değildir; gerekçelendirme kalitesi esastır.

Yaygın hata: İtirazı “Karşı çıkanlar doğayı sevmez.” gibi kişiye saldırıya dönüştürmek.

4. Sorumluluğu paylaşmak · 15 puan

Örnek görüş: Sorumluluk etki ve imkânlara göre paylaşılmalıdır. Birey ayırma/tüketim, üretici tasarım/ambalaj, yönetim erişilebilir toplama altyapısında rol alır. Bir tarafın eksikliği diğerlerinin bütün yükümlülüğünü kaldırmaz; ancak sorumlulukların etkili uygulanmasını zorlaştırabilir ve iş birliği gerektirir.

3 puan · Sorumluluk paylaşımı konusunda açık bir ilke/görüş kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · En az iki aktörün rolünü ayrı ve somut gerekçelerle açıklar.

Yalnız bir aktör gerekçelendirilmişse yarım.

6 puan · Bir tarafın eksikliğinin diğer tüm yükümlülükleri kaldırıp kaldırmadığını gerekçeyle değerlendirir.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: Farklı sorumluluk ağırlıkları öneren tutarlı görüşler kabul edilir; aktörleri aynı oranda sorumlu sayma zorunlu değildir.

Yaygın hata: Sorumluluk paylaşımını bütün aktörlerin aynı şeyi yapmasıyla eşitlemek.

5. Suyun adil paylaşımı · 18 puan

Örnek ilke: Temel yaşamsal ihtiyaçlar önceliklidir; gereksiz kullanım azaltılır. İçme suyu asgari güvenli düzeyde öncelenir, gıda üretimi için zorunlu tarımsal ihtiyaç verimli yöntemlerle desteklenir, park sulaması azaltılabilir. İtiraz: Tarım kısıtı geçimi etkiler. Sınır: Her talebin gerçek zorunluluğu ve etkilenen gruplar araştırılmadan tek oran herkese dayatılmamalıdır.

6 puan · Açık ve gerekçelendirilebilir bir adalet ilkesi kurar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

6 puan · Üç kullanım alanına ilkeyle tutarlı uygulama yapar.

İki alana tutarlı uygulama varsa yarım.

3 puan · Gerçek bir karşı kaygı veya itiraz belirtir.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

3 puan · İlkesinin uygulanmasında gereken bilgi ya da sınırı açıklar.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: Eşitlik, ihtiyaç, haklar veya ortak yarar ilkelerinin farklı tutarlı uygulamaları kabul edilir; belirli sıralama zorunlu değildir.

Yaygın hata: Adaleti bağlamdan bağımsız olarak herkese aynı litreyi vermekle özdeşleştirmek.

6. Kararı kim açıklamalı? · 15 puan

Örnek problemler: “Bir algoritmanın kararı hangi koşullarda adil sayılabilir?” ve “Teknoloji kullanmak insanın açıklama sorumluluğunu kaldırır mı?” Yazılımı seçen, kullanan ve sonuçlarını uygulayan insanların sorumluluğu sırf otomasyonla kendiliğinden yok olmaz. Ölçütlerin içeriği, hata oranı veya itiraz yöntemi araştırılabilir.

6 puan · Teknolojiye ilişkin iki farklı, ilgili felsefi problem sorusu kurar.

Yalnız bir geçerli soru varsa yarım.

6 puan · Otomasyonu insan sorumluluğundan tamamen ayıran iddiayı gerekçeyle tartışır.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

3 puan · Ölçüt, hata veya itiraz süreci gibi araştırılabilir bir olgusal bilgi belirtir.

Bu tek kanıt doğru ve açık biçimde verildiyse tam; yanlış, ilgisiz veya boşsa 0. Eşdeğer doğru anlatım kabul edilir.

Kabul edilen yanıtlar: Özerklik, hesap verebilirlik veya ayrımcılık soruları geçerlidir; herhangi bir gerçek kişi hakkında karar istenmez.

Yaygın hata: Yazılımın matematik kullanmasını tek başına tarafsızlık ve adalet kanıtı saymak.

Kapsam dayanağı: https://cdn.eba.gov.tr/yardimcikaynaklar/2026/09/KSDT/felsefe3.xlsx · 11. SINIF · Senaryo 2